

گزارش برنامه معرفی و نقد کتاب

"بازخوانی هویت زن در سنت علوی"

دفتر نشر متون علمی حوزه
معاونت پژوهشی و فناوری برگزار می نماید:

دکتر رقیه السادات مؤمن

ناقدان:

دکتر طاهره محسنی

استادیار بخش معارف اسلامی و دروس عمومی دانشگاه امام صادق علیه السلام

دکتر عباس مصلائی پور

دانشیار گروه علوم قرآن و حدیث دانشگاه امام صادق علیه السلام

چهارشنبه: ۱۴۰۰-۳-۲۶

ساعت: ۱۶-۱۴

پیوند ورود:

<https://www.skyroom.online/ch/isuw99/webinar>

فهرست مطالب

.....	مقدمه
.....	معرفی کتاب
.....	گزارش علمی برنامه
.....	گزارش عملکرد اجرایی
.....	ارزیابی برنامه
.....	پیوست ها

مقدمه

دفتر نشر متون علمی حوزه معاونت پژوهشی و فناوری به منظور معرفی آثار منتشره، ترغیب مخاطبان، تبیین اهمیت و معرفی کاربردهای اصلی کتاب‌های چاپ شده و کشف نقاط قوت و ضعف آن‌ها اقدام به برگزاری سلسله برنامه‌های «معرفی و نقد کتاب» نموده است. برنامه «معرفی و نقد کتاب "بازخوانی هویت زن در سنت علوی"» یازدهمین برنامه از این مجموعه برنامه‌هاست. این کتاب توسط دکتر رقیه سادات مومن به رشته تحریر درآمده و منتشر شده است.

ناقدان این برنامه جناب آقای دکتر عباس مصلاهی پور دانشیار گروه علوم قرآن و حدیث دانشگاه امام صادق (ع) و دکتر طاهره محسنی استادیار بخش معارف اسلامی و دروس عمومی دانشگاه امام صادق (ع) - پردیس خاوران بودند. این برنامه در روز چهارشنبه ۲۶ خرداد ۱۴۰۰ به مدت ۲ ساعت، ساعت: ۱۴ تا ۱۶ با حضور اساتید محترم و دانش‌آموختگان و دانشجویان از دانشگاه‌های مختلف به صورت مجازی در فضای اسکای روم برگزار شد.

معرفی کتاب

کتاب «بازخوانی هویت زن در سنت علوی» تألیف خانم دکتر رقیه سادات مومن در حقیقت برگرفته از پایان نامه مقطع دکتری ایشان به راهنمایی دکتر نهل غروی نایینی و دکتر طوبی شاکری گلپایگانی بوده است که به همت انتشارات دانشگاه امام صادق (ع) و پردیس خاوران در سال ۱۳۹۹ به چاپ رسیده است.

خلاصه کتاب:

تبیین و ارائه ماهیت حقیقی و هویت انسانی زن در عرصه‌های مختلف فردی و اجتماعی، از جمله امور اولیه و بنیادین هر مکتب مترقی و تاریخ ساز بوده، و تعالیم جامع اسلامی نیز با پشتوانه الهی و تأکید بر تکوین، بر تحول تلقی از زن و اصلاح نگرش نسبت به وی همت گمارده اند.

در این راستا سنت علوی اعم از قول و فعل و تقریر، به عنوان تنها تجربه حکومتی اهل بیت (علیهم السلام) پس از انقطاع وحی، الگوی جامعی از نگرش صحیح به مسائل زنان، اصول رفتار معقول و قواعد مشارکتی آنان، ارائه داده، و زمینه را جهت پرداخت و عملیاتی نمودن آن‌ها فراهم نموده است. به گونه ای که زنان با خودپنداره ای مثبت و قوی در عرصه های مختلف کسب توانمندی نموده، و در تاریخ خوش درخشیدند.

این درحالی است که از اقوال حضرت علی علیه السلام ذهنیتی منفی و نگرشی ملامت گر نسبت به زنان در اذهان موجود بوده و حجم قابل توجهی از پژوهش ها را به خود اختصاص داده است.

از این روی استخراج هویت حقیقی زن مستلزم بازخوانی بنیادی و جامع سنت، واهتمام خاص به تحلیل و تصیف سیره عملی حضرت در کنار سیره قولی است.

کتاب پیش رو با رویکرد اصولی و واکاوی سنت علوی در دو عرصه قول و فعل اثبات می کند که نه تنها بین قول و فعل معصوم تعارضی نیست بلکه ناصر و موید یکدیگر نیز بوده و در مجموع همراهی تکوین و تشریع را در نكوداشت جایگاه زن به تصویر می کشند. نتیجه آنکه زنان در پرتو تعالیم علوی نه تنها تضعیفی نسبت به جایگاهشان در عالم احساس نمی کردند، بلکه با شناختی نظام مند و متعالی نسبت به نقش و جایگاه وجودی خود، در عرصه های مختلف معرفتی، عملیاتی با محوریت توحید و اصول و ارزش های الهی فعال، موثر و تاریخ ساز بوده اند.

درباره کتاب:

یکی از بارزترین جنبه‌های مظلومیت حضرت علی (علیه‌السلام)، عدم پرداختن همه‌جانبه به مسئله زن در دیدگاه و سیره ایشان است. تبیی مختصر و ابتدایی در پژوهش‌ها و آثار موجود در سیره علوی، به روشنی حکایت از آن دارد که واکاوی اجتهادی سیره، و استنباط نظام جامع قانونی و استخراج اصول حاکم بر عرصه زنان در سیره علوی؛ امری ثانوی و غیرضروری بوده و از فروعات و زواید مباحث اصلیه است. زیرا فراوانی چشمگیر مباحثی همچون عدالت از منظر امام علی و... در برابر اقلیت معدود و محصور مسائل زنان، حاکی از عدم اولویت این مباحث، حتی در میان جامعه نسلان متفقه شیعه است.

از سویی گویا تنها رسالت آن معدود نوشتارهای باب زنان نیز، صرفاً پاسخ‌گویی به عناوینی چون نقصان ایمان، کاستی عقل و فرومایگی زنان در برخی اقوال امام علی (علیه‌السلام)، و تبیین، تفسیر، توجیه و تأویل این قبیل مباحث بوده است. این فراوانی تا به حدی است که اولین متبادر ذهنی عبارت زن در سیره امام علی (علیه‌السلام)، میان عوام و خواص، همان خطبه هشتاد نهج‌البلاغه و بحث نواقص الإیمان، نواقص الحظوظ، نواقص العقول، رد مشورت و این قبیل امور است. حصول این نتایج این احتمال را متصور می‌سازد که گویا اساساً در سنت مأثور از امام علی (علیه‌السلام)، هیچ نگرش و فعلی در خصوص زنان، جز معدود موارد ملامت‌گر مذکور، وجود ندارد. چرا که در صورت توجه به سایر عرصه‌های وجودی زن، می‌بایست با نظر به ادعای شیعه و پیرو حضرت بودن، به آنها نیز پرداخته می‌شد.

مسلم است که فرضیه منتفی بودن حضور زنان در سنت علوی، حداقل با همان پژوهش‌های اندک موجود، به‌طور قطعی طرد می‌شود. زیرا از بدو خلقت تاکنون، در تمامی اعصار، زن موجودی ذی‌وجود بوده، و تمامی ملل و نحل ناگزیر به پذیرش وجود وی، و ارائه برنامه برای حیات او بوده‌اند. از آنجا که تنها مصداق تشکیل حکومت شیعی به رهبری امام معصوم، همان دوران کوتاه‌مدت حکومت حضرت علی (علیه‌السلام) است، به حکم عقل سلیم، ایشان می‌بایست سیاستی در خصوص زنان اتخاذ می‌نمودند. سیاست و برنامه‌ای که تنها در اقوال ایشان خلاصه نشده، و نمود میدانی و عملیاتی داشته باشد. پس لازم می‌آید تا به‌منظور ارائه تئوری‌های فردی و اجتماعی تشیع در خصوص زنان، به استخراج قوانین و اصول حاکم بر مسئله زن از دیدگاه حضرت علی (علیه‌السلام) پرداخته شود.

اما بررسی مسئله زن در سنت امام علی (علیه‌السلام)، چندان آسان نبوده و به عبارتی سهل ممتنع است. آنچه در نهج‌البلاغه و سایر متون رایج تاریخی و حدیثی به ایشان منسوب گردیده آهنگی ملامت‌گر و تنقیص‌کننده دارد. همین امر است که زمینه گفت‌وگوها و داوری‌های متناقض را پدید آورده و غالب مباحث مربوط به زنان در تفکر علوی را پوشش می‌دهد.

از این‌روی برای نشان دادن دیدگاه جامع حضرت علی (علیه‌السلام) درباره زن، تنها توجه به بخشی از سخنان ایشان نادرست است. زیرا سخنان ایشان تنها محدود به آنچه در نهج‌البلاغه آمده نیست، و در سایر منابع شیعی و سنی نیز پراکنده است. از سویی ارزیابی سندی، تدقیق در فروعات دلالی و نقد و تحلیل متون امر مهمی است که نباید از آن غفلت ورزیده، و به محض دیدن یک روایت بلافاصله آن را به حضرت علی (علیه‌السلام) منسوب نمود.

گذشته از واکاوی استنباطی اقوال حضرت، سیره رفتاری ایشان نیز نباید نادیده انگاشته شود. درواقع این افعال حضرت است که به اقوال ایشان جامه عمل پوشانیده، و محقق صدق و حقیقت این اقوال می‌باشند. بنابراین برای به‌دست آوردن رویکرد جامع علوی نسبت به زنان تنها بسنده کردن به چند قول معدود ناکافی بوده، و لزوم پرداختن به منش و رفتار عملی حضرت کاملاً محسوس خواهد بود. در علم اصول فقه این نگرش جامع در مورد تمامی شئون معصوم در قالب واژه «سنت» جلوه می‌یابد. با توجه به اینکه در نزد امامیه، سنت شامل فعل، قول و تقریرات معصومین (علیهم‌السلام) است، و با عنایت به اینکه بر طبق قول معصوم، وجوب و یا حرمت امری ثابت گردیده و در قلمرو شریعت جای می‌گیرد؛ باید

بتوان براساس افعال و یا ترک فعل معصوم نیز احکام را استنباط نمود. اما همین که اساساً می‌توان قلمرو شریعت را با افعال معصوم شناسایی کرد، و یا اینکه دلالت افعال معصوم بر احکام شرعی چگونه است، خود محل بحث و مناقشه اصولی است. در مکتب امامیه با وجود سنت دانستن فعل معصوم، برای تبیین قلمرو شریعت و تبیین احکام الهی کمتر به افعال معصوم استناد گردیده، و مغازی پیامبر و تاریخ و سیره معصومان در استنباط احکام چندان مورد توجه قرار نگرفته است.

حال انگیزه این اثر از آنجا منبعث شده است که برخی سخنان و اقوال به ظاهر تنقیص‌کننده در خصوص زنان به حضرت علی (علیه‌السلام) منسوب است، که ذهن شارحان و متفکران را به خود معطوف ساخته و تحلیل‌های متناقضی را به هم رسانده است. از سویی برخلاف این اقوال ملامت‌گر، هر آنچه از سیره رفتاری و فعل حضرت در خصوص زنان، چه موافق و چه مخالف، به دست می‌آید نه تنها هیچگونه تنقیص و ملامتی را درباره زنان نشان نمی‌دهد؛ بلکه در تمامی ساحات حیات زنان، حکایت‌گر تکریم و تعالی جایگاه ایشان و لزوم حفظ این مقام است.

از این روی بر فرض پذیرش سند و دلالت برخی روایات تنقیص‌کننده منسوب به حضرت؛ میان این اقوال، و فعل و منش تکریم‌کننده آن حضرت؛ ظاهراً تقابل و تناقض پدید می‌آید. بنابراین لازم است تا با تبیین مبانی حجیت فعل معصوم در نزد امامیه، و بررسی احتمالی موارد تعارض سنت با سنت که در اینجا قول و فعل معصوم است، از لحاظ اصولی به حل مشکل پرداخته شود. لذا باید ثابت نمود که بر فرض صحت سند اقوال منسوب به حضرت علی (علیه‌السلام)، آیا دلالت و مفهوم واقعی این سخنان در تعارض حقیقی با افعال ایشان است، و یا اساساً هیچ‌گونه تعارض و تباینی بین قول و فعل حضرت وجود نداشته و نه تنها مقابله‌ای ندارند بلکه ناصر و مؤید یکدیگر نیز می‌باشند.

بنابراین به منظور تبیین عوامل مؤثر در شکل‌گیری هویت زن در سنت علوی، ابتدا لازم است دیدگاه علوی در مباحث مربوط به هویت معرفتی زن، از بعد قوه، قابلیت، استعداد وجودی و جایگاه وی در هستی به دست آورد؛ و در مرتبه دوم، زن را در منظر علوی از حیث صورت، فعلیت و میزان ظهور و بروز توانایی‌هایش به نظاره نشست. بدین معنا که پس از تبیین معرفت‌شناختی هویت وجودی زن از دیدگاه علوی؛ ظهور و بروز هویت حقیقی وی در عرصه‌های مختلف فردی، خانوادگی، اجتماعی، فرهنگی، علمی و آموزشی، سیاسی، نظامی و حقوقی مورد بررسی قرار بگیرد.

در این راستا پژوهشگر بر آن است تا در گزارش سخنان و سیره فعلی، به استقصای کامل سنت علوی در منابع امامیه و عامه، بپردازد؛ تا در پرتو داده‌ها و نمونه‌های جامع و دقیق، تبیین مسئله به‌خوبی انجام پذیرد. در این بازخوانی لازم است تا اقوال و سیره، براساس نص قرآن و روح شریعت و معیارهای سنجش اسناد مورد ارزیابی دقیق قرار گرفته و بعضاً آنچه تحت تأثیر فرهنگ‌های دیگر و یا اغراض و انگیزه‌ها وارد اسناد گشته، پالایش گردد. آنگاه به بررسی تعارض اقوال با یکدیگر و در مرتبه بالاتر، به تبیین حجیت فعل معصوم و بررسی تعارض احتمالی قول و فعل رسیدگی گردد تا امکان نتیجه‌گیری عقلایی، و ارائه الگوی جامع هویتی زن در سنت علوی فراهم آید.

بازخوانی همویت زرت در سنت علوی

دکتر رقیه السادات مؤمن

دانشگاه
اسلام
مرجع

جلسه معرفی و نقد کتاب "بازخوانی هویت زن در سنت علوی" با ارائه دکتر رقیه سادات مومن، عضو هیأت علمی پردیس خواهران و نویسنده کتاب و همچنین با حضور ناقدان جلسه دکتر طاهره محسنی، عضو هیأت علمی پردیس خواهران و دکتر عباس مصلائی پور، دانشیار دانشگاه امام صادق(ع) برگزار شد.

دکتر مومن در این نشست به تألیفاتی منفی از بخشی از اقوال امیرالمومنین (ع) درباره زنان اشاره کرد و تصریح نمود: این دیدگاه‌ها سبب شده که بخش قابل توجهی از تحقیقات و نظریه‌پردازی‌ها معطوف به نقد و تحلیل این چند قول گردیده و سایر اقوال به صورت موردی و پراکنده بیان شده است؛ لذا این شکاف تحقیقاتی میان اقوال و عملکرد حضرت علی (ع) سبب گردید تا چنین کار تحقیقی جهت روشن شدن اقوال موجود صورت پذیرد.

وی در ادامه افزود: این پژوهش به بازخوانی همه جانبه هویت زن در سنت علوی پرداخت و با واکاوی بطن اقوال و افعال معصوم به حل اصولی تعارضات احتمالی ادله مبادرت نمود سپس به نوع و روش تحقیق پرداخت و تصریح کرد این تحقیق از نوع کیفی بوده و به روش اسنادی مبتنی بر مدارک و کتب معتبر و مقارن حدیثی، تفسیری، تاریخی، فقهی و اصولی به تحلیل محتوای متون می‌پردازد.

وی در ادامه به تشریح و توصیف هویت معرفت شناختی زن در سه بخش ماهیت و استعداد وجودی زنان، قابلیت و استعداد عقلی زنان و قابلیت و استعداد دینی زنان پرداخت و به تبیین ماهیت و استعداد وجودی زنان، قابلیت و استعداد عقلی زنان، جایگاه و فعالیت‌های نظامی زنان در سنت علوی و جایگاه و فعالیت‌های حقوقی زنان در سنت علوی مبادرت کرد.

در ادامه دکتر محسنی ضمن اشاره به نکات مثبت اثر علمی به تفاوت‌های بین وقایع تاریخی نگاری و روایی نگاری اشاره کرد و خاطرنشان نمود: بین این دو رویکرد تفاوت وجود دارد؛ در حالیکه در این اثر درباره این رویکردها نوعی درهم تنیدگی و درهم آمیختگی به چشم می‌خورد.

وی در ادامه افزود: در این اثر بیشتر زنان معرفی شده مربوط به بعد از شهادت حضرت امیرالمومنین(ع) بوده‌اند، در حالیکه لازم است بیشتر زنانی که در دوران حیات امیرالمومنین(ع) و سه خلیفه قبل از ایشان، پرداخته شود.

سپس دکتر مصلائی‌پور خاطرنشان کرد: در این اثر به خوبی به شبهات موجود پاسخ داده شده است و موارد طوری بررسی و پاسخ داده شده‌اند که در تعارض با سایر معارف دینی نباشند.

وی در ادامه به منظور بهبود اثر علمی به برخی از اشکالات محتوایی و صوری آن به صورت مصداقی پرداخت و خاطرنشان کرد: بعضی از تعابیر در این اثر علمی نیاز به دقت و احتیاط علمی و ویرایش علمی دارد که تصحیح آنها به غنی‌تر شدن آن کمک شایانی می‌کند.

گزارش عملکرد اجرایی

اقدامات انجام شده قبل از برنامه

- برنامه ریزی در خصوص زمان برگزاری نشست و هماهنگی با نویسنده و ناقدان محترم
- تهیه پوستر مناسب برنامه
- تهیه گواهی ارائه نقد در برنامه
- استخراج رزومه نویسنده و ناقدان و تلخیص آن برای ارائه حین برنامه
- تهیه پاور مناسب برنامه
- اطلاع‌رسانی عمومی و اعلام زمان و لینک ورود به برنامه
- هماهنگی با معاونت اداری جهت درج پوستر در صفحه اول سایت و سیدا

- هماهنگی جهت تهیه خبر از برنامه
- پیگیری دریافت پاور خلاصه کتاب از نویسنده
- پیگیری مجدد هماهنگی زمان برنامه با ناقدان
- تهیه دعوتنامه و ارسال آن از طریق کارتابل و ایمیل و ...
- انجام هماهنگی های لازم برای آماده سازی فضای اسکای روم
- هماهنگی با معاونت پژوهشی به منظور ضبط صدا
- ارائه گزارش مالی حق الزحمه ناقدان

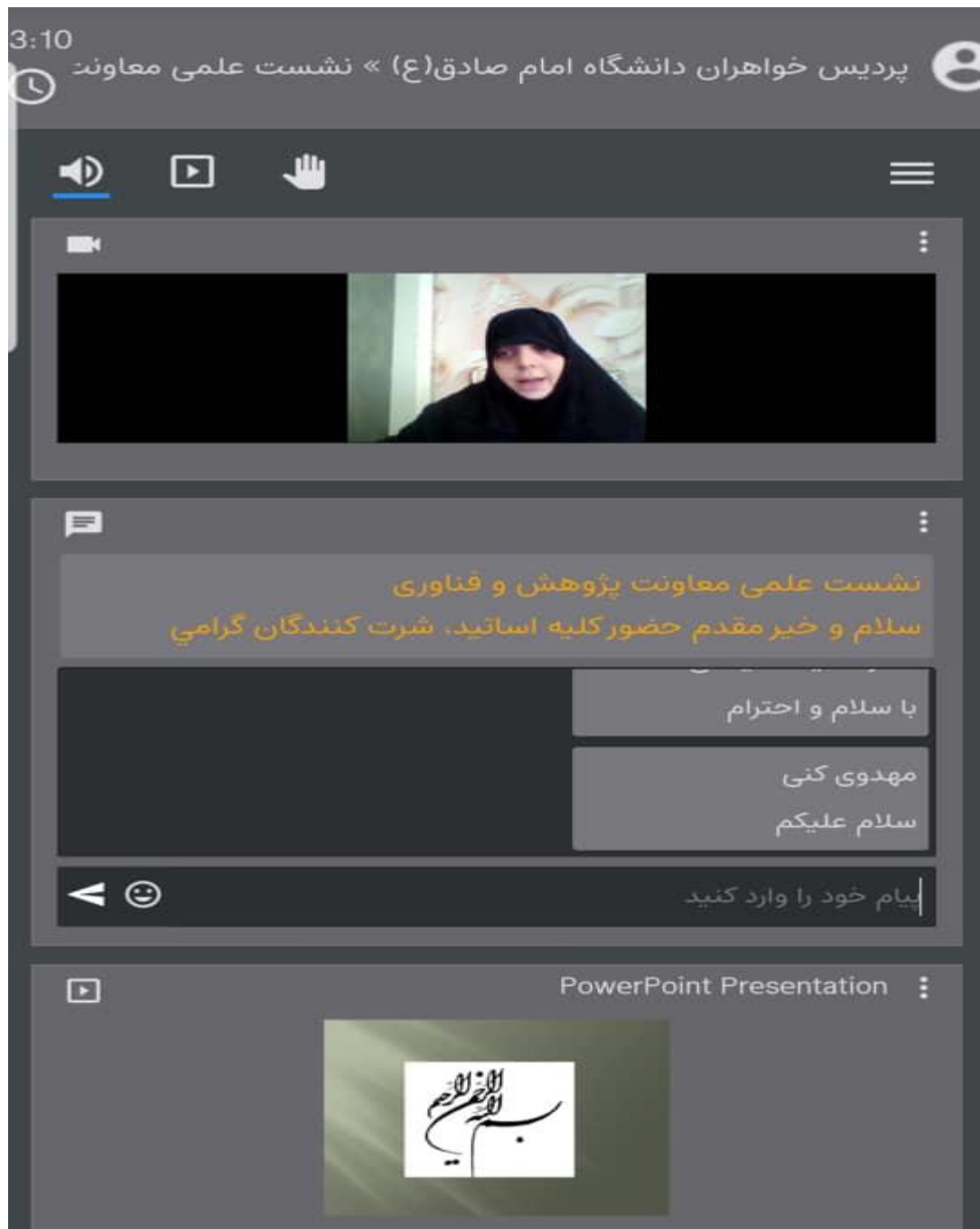
- اقدامات به عمل آمده پس از برگزاری برنامه
- تهیه و تنظیم گزارش فعالیت های برنامه

ارزیابی برنامه

تعداد حاضرین و شرکت کنندگان اعم از اساتید، دانش آموختگان و دانشجویان در این برنامه (بیش از ۶۰ نفر)، نشانه استقبال گسترده و توجه وافر جامعه علمی به این گونه مباحث و برنامه هاست. و با توجه به این استقبال و اشتیاق این بزرگواران به ادامه بحث ها و تحقیقات در این زمینه، استنباط می گردد اهداف این برنامه محقق شده است. در این برنامه علاوه بر رونمایی از کتاب حاضر، در کنار معرفی کتاب و دانش افزایی، نقدهای مثبت و منفی مفیدی جهت تکمیل مباحث این کتاب، ارائه شد و نقاط قوت و ضعف این کتاب بازگو گردید. روند ادامه این تحقیق و مسیر تحقیق های بعد ترسیم گشت و شرکت کنندگان به مطالعه این کتاب و تحقیق بیشتر در این زمینه ترغیب شدند.

اجرای چنین برنامه هایی در شرایط بحرانی بیماری کرونا و دورکاری مطمئناً خالی از مشکلات و موانع قبل و حین اجرای برنامه نیست البته با توجه به کسب تجارب وسیع در برگزاری برنامه های متعدد در چنین شرایطی، موانع و مشکلات هموارتر گردیده و فرایند برگزاری برنامه ها سهل تر شده است.

خداوند را شاکریم که به مساعدت معاونت محترم پژوهشی و تلاش و پشتیبانی های مدیر کل محترم و همت مدیر دفتر نشر متون علمی این برنامه بسیار عالی برگزار گردید.

10:54

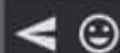
پردیس خواهران دانشگاه امام صادق(ع) « نشست علمی معاونت

خدا فوت خانم دکتر مؤمن، خیلی عالی

محدثه نقی زاده

تبارک الله، بسیار بهره بردیم استاد بزرگوار، اجر شما با
امیرالمومنین علیه السلام

پیام خود را وارد کنید

Untitled-1

